

แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ THE CONCEPT OF LIFELONG LEARNING AND A LEARNING PERSON

¹พระสมุห์วงษ์ทอง สุภทโท ต่อมคำ, ²พระมหาสุวัฒน์ กิตติเมธี คงยืน
และ ³ศิวเดชน์ สมโคตร

¹Phrasamu Wongtong Supttho Tomkum, ²Phramaha Suwat Kittimatee
Kongyuen and ³Siwadet Somkote

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹tomkham2558@gmail.com, ²suwatkiti69@gmail.com, ³si-wa-@hotmail.com

Received: January 4, 2025; **Revised:** January 27, 2025; **Accepted:** January 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้โดยมีแนวทางที่สำคัญ ดังนี้ 1. ความคิดสร้างสรรค์ 2. การแก้ปัญหา 3. การคิดเชิงวิพากษ์ 4. การเป็นผู้นำ 5. การสื่อสาร 6. การประสานงาน 7. การจัดการข้อมูล 8. การปรับตัว และ 9. ความอยากรู้อยากเห็น เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตอันจะนำไปสู่การพัฒนาคนของประเทศสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ยั่งยืนและส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ต่อไป

คำสำคัญ: แนวคิด, การเรียนรู้ตลอดชีวิต, ความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

¹ อาจารย์, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

² อาจารย์, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

³ เจ้าหน้าที่, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Abstract

This article presents the concept of lifelong learning and a learning person. There are important guidelines as follows: 1. Creativity 2. Problem Solving 3. Critical Thinking 4 . Leadership 5 . Communication 6. Collaboration 7. Information Management 8. Adaptability 9. Curiosity. This practice gives full play to be used to promote and develop persons to be lifelong learners which would lead to the human development in the country for into a sustainable lifelong learning benefiting and affect the development of other aspects in the future.

Keywords: Concept, Lifelong learning, Learning person

บทนำ

การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด โดยเริ่มต้นจากความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องใด ๆ และเราต้องการหาความรู้หรือคำตอบด้วยตัวเอง (Self-initiated study) ไม่จำเป็นต้องนั่งเรียนในห้องเรียนหรือใช้ความรู้ในการสอบ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าคุณจะมีอายุในวัยใดก็สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตเพื่อให้คุณสามารถบรรลุเป้าหมายของตัวเอง และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการเรียนในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย แต่ยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ข้อมูล ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งรวมถึงการหาโอกาสในการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

บทความนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเริ่มต้นเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ด้วยตัวเอง (Self-initiated study) เน้นการพัฒนาส่วนบุคคล โดยไม่ขึ้นกับคุณวุฒิการศึกษาและอายุ ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ไม่มีที่สิ้นสุด เป็นความสนใจในการเรียนรู้เพื่อบรรลุ เติบโตเป้าหมายของตัวเอง และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่จะช่วยให้การพัฒนาและยกระดับทักษะสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพได้

การเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์การศึกษาเกิดขึ้นเมื่อประมาณกว่า 30 ปีมาแล้ว ภายใต้ความพยายามของ OECD UNESCO และสภายุโรป (Council of Europe) เป็นการสนองต่อความบกพร่องที่เกิดขึ้นในอดีต ในขณะที่บุคคลเรียนรู้ตลอดเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ โอกาสทางการศึกษามีขีดจำกัดในช่วงเริ่มแรกของชีวิต ที่ครอบงำโครงการศึกษาที่เป็นทางการ (Formal Education) จึงมีความจำเป็นที่จะให้โอกาสที่สองแก่คนที่ไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาในช่วงวัยเด็กและวัยรุ่น การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่เพียงหมายถึงการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมการเรียนรู้ทุกรูปแบบตลอดช่วงชีวิตอีกด้วย บทความชิ้นนี้นำเสนอความหมายเชิงนโยบายที่ตรงประเด็นของแนวคิด “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” ดังนี้ (ขอพบฟ้า จันทรเจริญ, 2562)

1. คุณลักษณะพิเศษของแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีมุมมองแบบองค์รวม (Comprehensive View) ที่ครอบคลุมกิจกรรมการเรียนรู้ทุกด้าน โดยมีเป้าหมายที่จะปรับปรุงความรู้และความสามารถในการแข่งขันของบุคคล ที่ปรารถนาเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ คุณลักษณะ 4 ประการของแนวคิดการเรียนรู้ ได้แก่

1.1 มีมุมมองอย่างเป็นระบบ สิ่งนี้คือคุณลักษณะที่พิเศษที่สุดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต กรอบแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ของโอกาสการเรียนรู้ ที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบที่มีความเชื่อมโยงกัน ซึ่งครอบคลุมวงจรชีวิตทั้งหมด และประกอบด้วยรูปแบบ ต่าง ๆ ของการเรียนรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

1.2 มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการเปลี่ยนจากมุ่งเน้นด้านอุปทาน (Supply) เป็นศูนย์กลาง ในรูปแบบการจัดการศึกษาเชิงสถาบันที่เป็นทางการ ไปสู่ด้านอุปสงค์ (Demand) ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก

1.3 มีแรงจูงใจที่จะเรียน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งนี้ต้องมุ่งเน้นที่จะพัฒนาขีดความสามารถในการเรียนรู้ที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ที่ตนเองเป็น ผู้ชี้นำ

1.4 มีวัตถุประสงค์ของนโยบายการศึกษาที่หลากหลาย มุมมองวงจรชีวิตที่ให้ความสำคัญกับเป้าหมายการศึกษาที่หลากหลาย อาทิ การพัฒนาบุคลิกภาพ การพัฒนาความรู้ วัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และการจัดลำดับความสำคัญของวัตถุประสงค์เหล่านี้ อาจเปลี่ยนไปใน แต่ละช่วงชีวิตของคน ๆ หนึ่ง

2. ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต พลังผลักดันที่สำคัญทางสังคม เศรษฐกิจจำนวนมากสนับสนุนแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี การ

เปลี่ยนแปลงธรรมชาติของการทำงานและตลาดแรงงานและโครงสร้างอายุประชากร เป็นแรงผลักดันที่สำคัญต่อความจำเป็นที่จะต้องมีการยกระดับทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตอย่างต่อเนื่อง ความต้องการก็เพื่อ Threshold ที่ยกระดับของทักษะเช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นในธรรมชาติของทักษะ แรงกระตุ้นของกิจการเพื่อให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นส่งผลต่อสภาพการทำงาน มีแนวโน้มที่จะมีการจ้างงานระยะสั้นในตลาดสินค้าที่เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของตลาดได้ง่าย และวัฏจักรสินค้าที่สั้นลง งานอาชีพลดลงและบุคคลประสบกับความเปลี่ยนแปลงในเรื่องงานดีขึ้นในช่วงชีวิตทำงาน

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอย่างกว้างขวางกำลังคุกคามชั่วใหม่ระหว่างสิ่งที่ความรู้และสิ่งที่ความรู้ไม่มี ในทางกลับกันสิ่งนี้อาจคุกคามรากฐานของประชาธิปไตยด้วยโอกาสในการฝึกอบรมในภายหลังนั้น ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของแต่ละบุคคลที่เข้ามาสู่การจ้างงาน และโอกาสการเรียนรู้เปิดกว้างแก่ ผู้ว่างงาน ลูกจ้างในสถานประกอบการขนาดเล็ก และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมกลับยิ่งน้อยกว่าลูกจ้างในสถานประกอบการขนาดใหญ่มาก ความไม่เท่าเทียมกันนี้ (Disparities) สะท้อนช่องว่างรายได้ระหว่างผู้มีวุฒิการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย และผู้ที่ไม่มีวุฒิดังกล่าว และช่องว่างนั้นยิ่งกว้างขึ้นเรื่อย ๆ

การลงทุนในการศึกษาและการฝึกอบรมที่จะสนองต่อยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตก็เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางสังคมและเศรษฐกิจโดยก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนบุคคลผู้ประกอบการและเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว สำหรับบุคคลแล้วการเรียนรู้ตลอดชีวิตมุ่งเน้นที่การสร้างสรรค์การริเริ่ม และความรับผิดชอบ ซึ่งส่งผลให้เกิดการตอบสนองต่อตนเอง งานที่ดีขึ้นรายได้ที่เพิ่มขึ้นนวัตกรรมใหม่ๆ และเพิ่มความสามารถในการผลิตมากขึ้นด้วย ทักษะและศักยภาพของแรงงานเป็นปัจจัยหลักในผลงานและความสำเร็จของสถานประกอบการ สำหรับเศรษฐกิจ แล้วมีความสัมพันธ์ที่สนับสนุนกันระหว่างการได้รับการศึกษาและการเติบโตทางเศรษฐกิจอะไรคือผลเชิงนโยบายของแนวคิดนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าสู่และผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น นอกเหนือจากสิ่งที่เป็นทางการ ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ของวัยรุ่นและผู้ใหญ่จึงอยู่นอกเหนือขอบเขตที่มีการบันทึกไว้นอกจากการวัดเชิงปริมาณแล้วประเด็นเชิงคุณภาพและความก้าวหน้าของการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีการพิสูจน์ให้เห็นว่าระบบโครงสร้างเชิงสถาบัน เชิงกฎหมาย และเชิงนโยบาย เอื้อต่อการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างไร

3. การนำยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มนั้นเป็นเรื่องที่ทำหายอย่างยิ่ง ที่จะบรรลุผลได้ก็ต้องสร้างความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องและต้องใช้เวลายาวนาน ในขณะที่แนวคิดนี้ต้องได้รับการสนับสนุนและดำเนินการอย่างจริงจังจากฝ่ายการเมือง ที่จะต้องบรรจุเป็นนโยบายหลักของรัฐบาล มีหลักฐานข้อเท็จจริงน้อยมาก

ที่ชี้ให้เห็นว่ามีความจริงใจที่จะสร้างการเรียนรู้ที่เป็นระบบ กรอบแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ให้ทิศทางที่ชัดเจนในการปฏิรูปนโยบาย กรอบแนวคิดนี้เสนอให้มีการดำเนินการที่เป็นระบบใน 5 เรื่อง ดังนี้

3.1 ปรับปรุงการเข้าถึงคุณภาพ และความเป็นธรรมในการเรียนรู้

3.2 สร้างรากฐานที่มั่นคงด้านทักษะสำหรับทุกคน

3.3 ให้ความสำคัญกับทุกรูปแบบของการเรียนรู้ ไม่เพียงเฉพาะการศึกษาที่เป็นทางการเท่านั้น

3.4 จัดสรรทรัพยากร และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรจากทุกภาคส่วน สนับสนุนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกช่วงเวลาในชีวิต

3.5 ความร่วมมือของทุกภาคส่วน

4. ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติเพราะเรากำลังเจอโจทย์ท้าทายแห่งยุค ในการพัฒนาคนให้พร้อมสำหรับ “งานที่ยังไม่มีในวันนี้ โดยต้องใช้เทคโนโลยีที่ยังไม่เกิด เพื่อแก้ปัญหาที่ยังไม่รู้ว่าจะเป็นอะไร” การพัฒนาคนให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย 1) ทักษะคิด เป็นความสัมพันธ์ที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความรู้สึก และความเชื่อ หรือการรับรู้ของบุคคล กับแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมโต้ตอบในทางใดทางหนึ่งต่อเป้าหมายของทัศนคติ 2) อุปนิสัย หมายถึงความประพฤติที่เคยชินเป็นพื้นมาในสันดาน ความประพฤติที่เคยชินจนเกือบเป็นนิสัย และ 3) ทักษะ หมายถึง ความชัดเจน และความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลสามารถสร้างขึ้นได้จากการเรียนรู้

4.1 ความรู้ (Knowledge) ตามความหมายที่มีผู้ให้นิยามไว้หลายประเด็นหมายถึงสารสนเทศที่นำไปสู่การปฏิบัติ เป็นเนื้อหาข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยข้อเท็จจริง ความคิดเห็น หลักการ รูปแบบ กรอบความคิด หรือข้อมูลอื่น ๆ ซึ่งอาจจะรวมไปถึงความสามารถในการนำสิ่งนั้นไปใช้เพื่อเป้าหมายบางประการ ทักษะแห่งโลกอนาคต ความคิดสร้างสรรค์ หรือ Creative thinking คือความสามารถในการผลิตสิ่งที่เป็นต้นแบบ แตกต่าง และเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ระดับบุคคลคือ การใช้ความสามารถในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของตัวเองในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งนำไปสู่การสร้างสรรคในสังคมคือ ความสามารถในการผลิตต้นแบบที่ไม่เหมือนคนอื่น ทำให้เกิดงานวิจัยใหม่ ผลิตสิ่งของใหม่ งานศิลปะชิ้นใหม่ โครงการใหม่ ๆ ในสังคม ฯลฯ ซึ่งความคิดสร้างสรรค์นี้ สามารถสร้างได้ตั้งแต่ลูกรยังเล็ก

4.2 การใฝ่รู้ (Putting effort persistently) หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เด็กที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียนรู้อยู่ จึงเป็นเด็กที่มีความตั้งใจ มีความเพียรพยายามในการเรียน สนใจเข้า

ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ชอบแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน อย่างสม่ำเสมอ สามารถเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม มีการบันทึกความรู้ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็น องค์ความรู้ นำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น สามารถถ่ายทอด เผยแพร่ และนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

4.3 การสื่อสาร (Communications) มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า communis หมายถึง ความเหมือนกัน หรือ ร่วมกัน ดังนั้น ความสำเร็จของการสื่อสารจะเกิดขึ้นเมื่อ

4.3.1 การสื่อสารที่ทั้งสองฝ่ายเข้าใจตรงกัน และตอบสนองในทิศทางที่พึงประสงค์ จึงต้องตระหนักว่า แต่ละคนมีความสามารถในการรับรู้แตกต่างกัน อาจทำให้ตีความผิด เข้าใจผิด จับประเด็นผิด จึงต้องเรียนรู้ที่จะสื่อสารให้ชัดเจน ตรงประเด็นไม่เินย้อคลุมเครือด้วยภาษาง่าย ๆ เข้าสู่ประเด็นสำคัญที่สุดได้อย่างรวดเร็ว

4.3.2 สื่อสารให้ตะใจเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ต้องสามารถส่งผ่านแนวคิด วิสัยทัศน์ สร้างความคาดหวัง และสร้างแรงบันดาลใจให้ทุกคนอยากลงมือทำ ด้วยความเต็มใจที่จะทำ ไม่รู้สึก เหมือนถูกสั่ง หรือถูกบังคับให้ฝืนใจทำ ดังนั้น สิ่งสำคัญในการสื่อสาร คือ ต้องสื่อสารเพื่อประโยชน์ ของผู้รับ ข้อความที่สื่อสารสามารถเข้าถึงความต้องการและความคาดหวัง ต้องสามารถพูดกับ อารมณ์และแรงบันดาลใจของคนที่สื่อสารได้

4.3.3 สื่อสารให้ประทับใจ ใกล้ชิดและเป็นกันเอง ต้องทำให้รู้สึกถึงความใกล้ชิดและเป็นกันเอง ทำให้การสื่อสารเป็นเหมือนการพูดคุยส่วนตัวมากที่สุด เช่น ใช้คำพูดแบบไม่เป็นทางการ การเรียกชื่อ การทักทาย การถามไถ่ โดยจำไว้ว่า ยิ่งเราให้การสนทนามีความเป็นส่วน บุคคลมากเท่าใด ประสิทธิภาพจะยิ่งสูงเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

4.3.4 สื่อสารให้จริงใจรักษาความไว้วางใจ คำแนะนำประการสำคัญสำหรับผู้สื่อสาร คือ อย่าพูดไม่จริง ต้องสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้น ทุกเรื่องที่สื่อสารต้องเป็นความจริง มาจาก ความจริงใจ รักษาสัญญา พูดจริงทำจริง ยอมรับความจริง ต้องไม่ให้คนรู้สึกว่า เรานั้นหลอกลวง ล่อหลอก ไม่จริงใจ ไม่รักษาคำพูด แก้วตัว โยนความผิด ฯลฯ ต้องสร้างและรักษาความไว้วางใจ โดย ตระหนักว่า ถ้าพลาดเพียงครั้งเดียว อาจสูญเสียความไว้วางใจตลอดกาล

4.3.5 สื่อสารให้เปิดใจ รู้จัก เที่ยบ และ ฟัง บุคคลหนึ่งกล่าวไว้ว่า นักสื่อสารที่ยิ่งใหญ่ มักจะเป็นนักฟังที่ยิ่งใหญ่ด้วย ผู้สื่อสารต้องรู้ว่า เมื่อไหร่จึงควรพูด เมื่อไหร่จึงควรฟัง โดยยินดีเปิด ใจกว้างรับฟังเสียงตอบกลับ ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นคัดค้าน ข้อวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อให้เข้าใจและ เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ไม่ยึดติดในความคิดของตนเอง ความอดทน หมายถึง ความยับยั้งไม่ทอดทิ้งใน การทำความดี แม้ว่าจะมีอุปสรรคใด มาขวางกั้น ความอดทนมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ เมื่อถูกบีบคั้นถูก เยอะแยะก็ต้องอดทนไม่ยอมถ่มเลิก และเมื่อถูกยั่วเย้า ก็ต้องอดใจ ไม่ลุ่มหลง

4.4 การคิดเชิงวิพากษ์ หมายถึง ความตั้งใจพิจารณาตัดสินเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยไม่เห็นคล้อยตามข้อเสนอ ไม่ด่วนสรุปการเห็นคล้อยตาม เป็นการตั้งคำถามท้าทายหรือโต้แย้งสมมติฐานที่อยู่เบื้องหลัง พยายามเปิดกว้างทางความคิดออกสู่ความแตกต่างในด้านต่าง ๆ มากขึ้นให้ได้ประโยชน์มากกว่าเดิม หลักการคิดเชิงวิพากษ์ ได้แก่ ให้สงสัยไว้ก่อน-อย่ารีบเชื่อ เพื่อใจไว้-อาจจะจริงหรืออาจจะไม่จริงก็ได้ และเป็นพยานฝ่ายมาร-ตั้งคำถามซัดค้ำ การคิดเชิงวิพากษ์จะเห็นกันมากในมหาวิทยาลัย เช่น การวิพากษ์เรื่องหลักสูตร การวิพากษ์เรื่องการทำวิทยานิพนธ์ อาจหมายรวมถึงการประชุมที่มีการถกปัญหาเรื่องต่าง ๆ ที่ในที่ประชุมจะต้องมีการพิจารณาร่วมกันเพื่อให้ได้ผลสรุปร่วมกัน เนื่องจากจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ถกปัญหากันด้วยเหตุผล ผลสรุปก็จบด้วยการฟังเหตุผล การคิดเชิงวิพากษ์ จะคล้ายกับหลักวิชาเรขาคณิตในสมัยก่อน ซึ่งตั้งสมมติฐานไว้ แล้วมีการพิสูจน์ให้ได้ผลเป็นไปตามที่ตั้งไว้ (ข.ต.พ. = ซึ่งต้องพิสูจน์) หรืองานวิจัยในปัจจุบันนั่นเอง แต่งานวิจัยจะเป็นรูปธรรมมากกว่า คือ เป็นไปตามระบบ มีขั้นตอนกระบวนการและมีการเสนอแนะ นำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งกว้างกว่า การคิดเชิงวิพากษ์

4.5 แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือ การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (อังกฤษ: Student-centered Learning หรือ Child-centered Learning) เป็นวิธีการซึ่งช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อันก่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการเรียนรู้นี้จะช่วยเพิ่มบทบาทของผู้เรียนภายในห้องเรียน และลดบทบาทการบรรยายหน้าห้องเรียนลง ซึ่งผู้สอนจะปรับบทบาทจากการบรรยายเป็นหลักเป็นการเป็นผู้อำนวยความสะดวก โดยจะต้องเตรียมสภาพห้องเรียนและวิธีการสอนที่เอื้อต่อแนวคิดนี้ ซึ่งกระบวนการนี้จะช่วยให้มีพัฒนาการของผู้เรียนสูงที่สุด

ทักษะที่น่าสนใจของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ทักษะที่น่าสนใจของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Skills) (มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ออนไลน์) มีดังนี้

1. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) หรือ การมีความคิดสร้างสรรค์ทำให้เราเรียนรู้ได้อย่างไม่มีกรอบและไม่จำกัด รวมถึงช่วยพัฒนาต่อยอดความคิดไปในด้านอื่น ๆ อีกด้วย

2. การแก้ปัญหา (Problem Solving) หรือ ทักษะการแก้ปัญหาถือเป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิต รวมถึงการพัฒนาการเรียนรู้เพราะเมื่อใดที่ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาหรือความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ก็จะสามารถแก้ไขได้เป็นอย่างดี

3. การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) หรือ ทักษะการคิดแบบ Critical Thinking เป็นทักษะที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่แตกต่าง เพราะเราจะกล้าคิด กล้าถามคำถามในสิ่งที่ต่างออกไป นับเป็นทักษะสำคัญในการเรียนรู้

4. การเป็นผู้นำ (Leadership) หรือ การเป็นผู้นำเป็นทักษะที่จะทำให้เรากล้าคิดกล้าทำ และนำความรู้จากสิ่งที่เราเรียนรู้ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้อีกด้วย

5. การสื่อสาร (Communication) หรือ การสื่อสารเป็นทักษะที่สำคัญไม่ว่าคุณจะทำอะไรโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่การเรียนรู้หรือทำธุรกิจล้วนอยู่ในรูปแบบออนไลน์ การพัฒนาด้านการตลาดออนไลน์ก็จะยิ่งช่วยให้สื่อสารไปยังกลุ่มลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. การประสานงาน (Collaboration) หรือ นอกจากทักษะที่จะช่วยให้เราเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองแล้วการประสานงานหรือการทำงานกับผู้อื่นก็เป็นส่วนที่จะทำให้เราพัฒนาตัวเอง ก้าวหน้าและมองเห็นภาพรวมมากขึ้น

7. การจัดการข้อมูล (Information Management) หรือ ในยุคที่มีข้อมูลมากมาย เราในฐานะผู้รับข้อมูลสามารถที่จะเลือกรับได้อย่างไม่จำกัด ทำให้การเรียนรู้มีมากมาย การจัดการข้อมูลและนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้เราพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในหลาย ๆ ด้านและนำไปใช้ในอนาคต

8. การปรับตัว (Adaptability) หรือ การปรับตัวเป็นทักษะสำคัญในยุคปัจจุบันเพราะโลกและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การปรับตัวและเรียนรู้เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นแบบคาดเดาไม่ได้ในอนาคต

9. ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) หรือ ความอยากรู้อยากเห็นเป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้ การกระหายความรู้เป็นสิ่งที่ทำให้เราพัฒนาและเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ได้ตลอดชีวิต

การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

“บุคคลแห่งการเรียนรู้” ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้น สนใจแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มุ่งมั่นที่จะเพิ่มประสิทธิภาพ ๆ ในการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมการเรียนรู้อาจทำได้หลายวิธี

เช่น อ่านหนังสือหรือวารสารที่มี ประโยชน์ ดูรายการโทรทัศน์หรือฟังวิทยุที่มีสาระค้นคว้าหาความรู้โดยผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ซักถามข้อมูลจากผู้รู้รวม ทั้งสามารถจับใจความสำคัญเพื่อแยกแยะและเลือกสาระข้อมูลที่ได้มา อย่างมีเหตุผลทักษะพื้นฐานสำคัญต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ได้แก่

- 1) ทักษะการฟัง ทำให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการคิด และการพูด
- 2) ทักษะการถาม ทำให้เกิดกระบวนการคิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ เนื่องจากคำถามที่ดีทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ ตั้งแต่ระดับการจำไปจนถึงระดับวิเคราะห์และประเมินค่า
- 3) ทักษะการอ่าน ทำให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งนอกจากจะเป็นทักษะการอ่านข้อความ จะรวมถึงการอ่านสถิติข้อมูลเชิงคณิตศาสตร์ต่าง ๆ ด้วย
- 4) ทักษะการคิด ทำให้บุคคลมองการไกลสามารถควบคุมการกระทำของตนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ มีผลต่อ การเรียนรู้ การตัดสินใจ และการแสดงพฤติกรรม
- 5) ทักษะการเขียน เป็นความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ความคิดทัศนคติ และความรู้สึกรวมมาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้อื่นเข้าใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ต่อวงการศึกษา (การหาความรู้) เนื่องจากบันทึกเหตุการณ์ ข้อมูลความจริงใช้เป็น หลักฐานเพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป
- 6) ทักษะการปฏิบัติ เป็นการลงมือกระทำจริงอย่างมีระบบเพื่อค้นหาความจริง และสามารถสรุปผลอย่างมีเหตุผลได้ด้วยตนเอง เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา

กรมวิชาการ (2541:69) ระบุว่าบุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีการแสวงหาวิธีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างเป็นระบบ และ ต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยมีเจตคติ และค่านิยมที่ดีเกี่ยวกับการเรียนรู้มีประสบการณ์ ในการเรียนรู้และสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ ธเนศ ขำเกิด (2541:29) กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีนิสัยใฝ่เรียนใฝ่รู้ มีวิธีการเรียนที่เป็นระบบ มีทักษะทางสังคมสามารถทำงานร่วมกับ ผู้อื่นได้ มีทักษะในการสื่อสารและการแก้ปัญหาในทุกสถานการณ์และดำรงชีวิต ศ. ดร.ธีระ ธัญเจริญ - วาสนา ศรีไพโรจน์ L57 อยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข สุลักษณ์ (2541:36) กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีการสร้าง กลยุทธ์การเรียนรู้ให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา มีความรู้คู่คุณธรรม ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ เป็นสมาชิกที่ดีในสังคม สามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อการอยู่รอด และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ชาตรี ศิริสวัสดิ์ (2541:77) กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีหูตากว้าง ใฝ่หา ใฝ่รู้ในการศึกษาและพัฒนาตนเองตลอดเวลา โดยเฉพาะ การเรียนรู้ ในศาสตร์และศิลป์สาขาวิชาชีพของตนเองอย่างสม่ำเสมอ สุภรณ์ สุภาพงค์ (2543:40)

กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่เรียนรู้ จากการปฏิบัติของตนเองเป็นการได้มาซึ่งองค์ความรู้ จริยธรรม และการพัฒนา บุคลิกภาพไปพร้อมกัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการเป็นคนเก่ง ดี มีความสุข มีเสรีในความคิดและเป็นบุคคลที่มีความเข้มแข็งเชิงจริยธรรม และมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย

ดังนั้น เมื่อนำมาสังเคราะห์กับแนวความคิดของนักการศึกษา และนักคิดต่างๆ สามารถจำแนกสมรรถนะของบุคคลแห่งการเรียนรู้โดยแยกเป็น 2 ประเภท คือ 1) สมรรถนะพื้นฐาน ประกอบด้วย การมีความรู้พื้นฐานในด้านคณิตศาสตร์ และภาษามีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีทักษะการคิดเชิงระบบ และ สร้างสรรค์มีทักษะกระบวนการกลุ่ม มีทักษะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ในชุมชน สังคมมีทักษะการจัดการ และ ใช้ความรู้เพื่อการดำเนินชีวิตมีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาและงานอาชีพ 2) สมรรถนะทางวิชาชีพประกอบด้วยรู้วิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับงานอาชีพ มีความคิดสร้างสรรค์และรู้จักแก้ปัญหาภาวะผู้นำทางอาชีพ มีความสามารถบริหารจัดการ

คุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้

จากการศึกษาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ได้มีนักการศึกษาและผู้รู้ หลายท่านแสดงทัศนะคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

วิรัตน์ บัวขาว (2541:8) สรุปคุณลักษณะของบุคคลแห่งการเรียนรู้ว่า ต้องมีความรอบรู้ มีทักษะที่หลากหลาย มีคุณธรรมสูง มีความรับผิดชอบ มีความสามารถในการจัดการไม่เป็นภาระของสังคม มีสุขภาพแข็งแรงและมีทักษะในการใช้ภาษา กลางของโลกรวมทั้งเครื่องมือสื่อสาร สุขุมถา พรหมบุญ และคนอื่น ๆ (2541: 142) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ และสร้างความรู้ความเข้าใจขึ้น ด้วยตัวเอง ความแข็งแกร่ง ความเจริญงอกงามในความรู้ที่จะเกิดขึ้น เมื่อผู้เรียน ได้มีโอกาสเรียนรู้และการรู้โดยประสบการณ์กับคนอื่นหรือได้พบสิ่งใหม่ ๆ และนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงตรวจสอบกับสิ่งใหม่ ๆ วารินทร์ ลินสูงสุด (2543:105-106) กล่าวถึง มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน โดยมีตัวบ่งชี้ 3 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ (1) มีความกระตือรือร้นสนใจการเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ รู้จักตั้งคำถาม เพื่อหาเหตุผล (2) รักการอ่านสามารถใช้ห้องสมุดแหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ ทั้งใน และนอกสถานศึกษา (3) สามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องด้วยตนเอง

ชูศรี ต้นพงศ์ (2544-9-11) ให้ความเห็นว่า ผู้เรียนที่มีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่ กำหนดไว้ต้องมีลักษณะ ดังนี้ (1) ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์มีวิจรรย์ญาณ มี

ความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ นั่นคือ สามารถจำแนก ประเภทข้อมูลเปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอดสามารถประเมินค่า ความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักพิจารณาข้อดีข้อเสีย ความถูกต้อง ระบุสาเหตุ ผล ค้นหาคำตอบ เลือกวิธี และมีปฏิภาณในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจ ได้ อย่างสันติและมีความถูกต้องเหมาะสม มีความคิดริเริ่มมีจินตนาการสามารถ คาดการณ์และ กำหนดเป้าหมายได้ (2) ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตได้ทำงานมีประสิทธิภาพ ทำงานอย่างมี ความสุขและภูมิใจในผลงาน ของตนเอง สามารถทำงานเป็นทีมช่วยเหลือ ผู้อื่น ไม่เอาเปรียบ ให้ความร่วมมือยอมรับฟังความ คิดเห็นและความสามารถ ของผู้อื่นร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่ม และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต และต้องถ่ายทอดความรู้ความคิด และนำเสนอสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ อันแสดงถึงความสามารถ ของผู้เรียนที่พัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ (3) ผู้เรียนมีความรู้และทักษะจำเป็นตาม หลักสูตร ซึ่งหมายถึง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มประสบการณ์ | หมวดวิชาที่สำคัญไม่ต่ำกว่า เกณฑ์ขั้นต่ำ และมีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสารในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ สิ่งแวดล้อม และ สถานการณ์จริงเป็น “สื่อ” หรือเป็น “เนื้อหา” ในการเรียนรู้ (4) การมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และ สุขภาพจิตดี (5) การมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา (6) การมีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม (7) การมีจิตสำนึกตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญา ศิลปะ และ วัฒนธรรมไทย (8) การมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม คุณลักษณะที่ดีก็เป็นมาตรฐานหนึ่งที่สำคัญที่ ครูจะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนทุกคน เมื่อจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีความสุขจากความสำเร็จ ในการเรียนรู้ จะทำให้เขามีเจตคติที่ดี ต่อการเรียนรู้ อยากเรียนรู้ อยากค้นหาคำตอบต่อไปจนเป็น นิสัยรักการเรียนรู้ แสดงว่าผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด (9) การเป็นบุคคลแห่งการ เรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องใน ที่สุด

สรุปได้ว่าบุคคลแห่งการเรียนรู้ นั้น เป็นผู้ที่มิคุณลักษณะนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีพฤติกรรมที่ แสดงออกถึงความกระตือรือร้นสนใจแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มุ่งมั่น ที่จะเพิ่มประสิทธิภาพใน การเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถจับใจความ สำคัญเพื่อแยกแยะ และเลือกสาระข้อมูลที่ได้มาอย่างมีเหตุผล โดยมีลักษณะและความสามารถในการ เรื่อง คือ 1) มีความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่เรียน กระตือรือร้น 2) รักในการเรียนรู้ รักการอ่านและค้นคว้าหา ความรู้ 3) มีความสามารถเลือกวิธีหาความรู้ได้ 4) มีความสามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้ได้ 5) มีความสามารถในการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการเรียนรู้

การพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

การเรียนรู้จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นช่วงของวัยเรียน หรือในช่วงของการปฏิบัติงานเป็น “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Life-Long Learning) มนุษย์ทุกคน เกิดมาพร้อมการเรียนรู้อยู่เสมอ การสั่งสอนฝึกฝนอบรมและบ่มนิสัยเด็ก และเยาวชนของชาติ ให้เป็นผู้มีคุณธรรม และคุณลักษณะที่เหมาะสมสอดคล้องกับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เพื่อการ “อยู่รอดและอยู่ร่วม” ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีความสุข จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้อง มีการพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยโดยอาศัยวิชาศิลปะ ดนตรี กีฬา และการฝึกฝนกาย วาจา ควบคู่กันไปอย่างกลมกลืนเพื่อให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และสานความฝันของแผ่นดิน ที่รักของเราที่มุ่งหวังจะให้ “คนมีความสุข ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ สิ่งแวดล้อม ยั่งยืน” (สุพล วัณสินธ์, 2541:36) นอกจากรู้สึกในสาขาวิชาเฉพาะของตนแล้ว ต้องรู้กว้างในเรื่อง อื่น ๆ ด้วย เพราะการแก้ปัญหาในแต่ละเรื่องนั้น ต้องอาศัยองค์ความรู้จากหลาย ๆ แขนง ประกอบกัน และใช้อย่างบูรณาการ (ธนศะ ขำเกิด, 2541:29) การพัฒนาให้เกิดคุณลักษณะบุคคล แห่งการเรียนรู้สามารถกระทำได้ โดยการฝึกอบรมให้บุคคลใฝ่เรียน ใฝ่หาความรู้ ซึ่งจะทำให้ บุคคลมีนิสัยที่ดีติดตัวไปเพราะความรู้ไม่ได้หยุดอยู่กับที่ แต่จะพัฒนาไปเรื่อย ๆ เรียนกันไม่รู้จัก จบ เขาจะได้เปรียบเด็กที่เรียนแบบท่องจำโดยไม่ใช้หัวคิดและเรียนจากครูคนเดียว ถ้าครูสามารถชี้แนะวิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยวิธีต่าง ๆ ก็ทำให้เกิดการเรียนรู้สนุกสนาน เพลิดเพลิน คนที่เป็นครูจึงไม่ใช่แค่เตรียมเนื้อหาสาระที่จะป้อนเด็กอย่างเดียว แต่ต้องสอนวิธี เรียนและแหล่งการเรียนรู้ วิธีค้นคว้าให้กับนักเรียน (ชัยพจน์ รังงาม, 2542:31) นักการศึกษา ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถของบุคคลไว้ต่าง ๆ ดังนี้

ในงานวิจัยของ Guglielmino อ้างถึงใน นรินทร์ บุญชู (2541:23-24) เรื่องคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมมากในต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่าบุคคลที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น ควรมีลักษณะความพร้อมของการ เรียนรู้ 8 ประการ คือ 1) การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ (Openness to Learning Opportunities) ความสนใจในการเรียน ความภูมิใจเมื่อเรียนสำเร็จ ชอบศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด ยอมรับคำติเตียนในความผิดพลาดของตนเอง และมีความพยายามในการทำความเข้าใจในเรื่องที่ยาก ๆ 2) มโนคติของตนเอง ในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ (Self-Concept as an Effective Learner) ได้แก่ ความสามารถที่จะเรียน เมื่อต้องการจะเรียน เมื่อตัดสินใจเรียนแล้ว สามารถแบ่งเวลาให้กับการเรียนได้แม้จะมีงานอื่นมาก ก็ตามโดยรู้ว่าเมื่อใดที่จะเรียน ในการเรียนสามารถหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้ หัวข้อใหม่ ๆ มีความสุขกับการแก้ปัญหาที่ยาก ๆ และรู้ว่าเมื่อต้องการข้อมูลจะไปหาได้จาก

ที่ไหน 3) ความคิดริเริ่มและอิสระในการเรียนรู้ (Initiative and Independence in Learning) ได้แก่ ความไม่ท้อถอยแม้จะไม่ค่อยเข้าใจสิ่งที่กำลังทำอยู่ ชอบที่จะ เรียนไม่มีปัญหาในการทำ ความเข้าใจจากการอ่าน และสามารถทำงานได้ด้วยตนเองอย่างดี 4) ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง (Informed Acceptance of Responsibility for One's Own Learning) ได้แก่ การยอมรับตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความฉลาดพอควร มีความเชื่อว่าการคิดอยู่เสมว่าตนเองเป็นใคร กำลังทำอะไรเป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาศึกษาของตน 5) ความรักในการเรียนรู้ (Love of Learning) ได้แก่ ความชื่นชมต่อบุคคลที่ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ มีความต้องการที่จะเรียนและปรารถนาให้มีเวลามากกว่านี้มีความสุขในการค้นคว้า และมีความกระหายในการเรียนรู้ 6) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ได้แก่ มีความคิดที่จะทำสิ่งต่างๆ ได้ดี สามารถหาแนวทางในการเรียนสิ่งใหม่ ๆ 7) การมองอนาคตในแง่ดี (Positive Orientation to the Future) ได้แก่ ความ ต้องการที่จะเรียนรู้อย่างตลอดชีวิต ชอบคิดถึงเรื่องอนาคต คิดว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทายและรู้ดีว่าตนเองต้องการอะไรเพิ่มเติม 8) ความสามารถใช้ทักษะการศึกษาค้นคว้าหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา (Ability to use Basic Study Skills and Problem-Solving Skills) ได้แก่ มีทักษะ ในการอ่าน การเขียน การฟัง และการจำ มีความสุขกับการแก้ปัญหาและคิดว่า ปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย

สรุปได้ว่า ลักษณะการเรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษาดด้วยตนเองดังกล่าวนั้นมีได้เกิดขึ้น หรือ มีอยู่ในตัวของบุคคล แต่สามารถสร้างและฝึกให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังกล่าวได้ ดังนั้น หาก ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวของตัวเอง รู้จักตัดสินใจและมีความรับผิดชอบในตัวเอง อันเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษา จะทำให้เกิดคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ลักษณะเฉพาะของผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง สรุปได้ 8 ประการ ดังนี้ (ละเอียดยุทธศาสตร์ อ่างถึงใน สรรพสิทธิ์ ห่อไพศาล, 2546) 1) ผู้เรียนรู้ว่าเรียนอะไรจากใคร และจากที่ไหน 2) สามารถแสวงหาแหล่งความรู้ หรือเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ 3) วิจัย และ สามารถคิดสรุ ได้ว่าสารสนเทศต่างๆ ที่ได้นั้นมีค่าต่อการเรียนรู้ 4) อดทน มีทักษะในการเข้าถึงเรื่องยาก ๆ 5) สามารถถ่ายทอดความรู้ สื่อความดี และมีแนวคิดในการแก้ปัญหา 6) ใช้คำถามเป็น 7) นำความรู้ มาใช้ในการแก้ปัญหา 8) ให้มีความสำคัญกับเพื่อนร่วมงาน และสามารถทำงานกลุ่มได้

บทสรุป

ลักษณะการเรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษาดด้วยตนเองมีได้เกิดขึ้น หรือ มีอยู่ในตัวของบุคคล แต่สามารถสร้างและฝึกให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้ได้ ดังนั้น หากผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวของตัวเอง รู้จักตัดสินใจและมีความรับผิดชอบในตัวเอง อันเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษา จะทำให้เกิดคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และส่งเสริมเกิดจากการ

เรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาที่เริ่มต้นเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ด้วยตัวเอง โดยไม่ว่าจะอยู่ในวัยไหนก็สามารถเรียนรู้ได้ต่อไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด การศึกษาเรียนรู้ไม่ได้จบแค่ในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยไม่ว่าจะเป็นวัยผู้ใหญ่หรือวัยชราาก็ยังสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตัวเอง และ เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คุณก้าวหน้าและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2541). *คู่มือพัฒนาโรงเรียนด้านการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ขอบฟ้า จันทรเจริญ. (2562). *หลักการจัดการเรียนรู้*. มหาสารคาม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ชัยพจน์ รักราม. (2542). แหล่งเรียนรู้เพื่อคนรอบรู้. *วารสารวิชาการ*, ฉบับที่ 2, 31-33.
- ชาติรี ศิริสวัสดิ์. (2541). บทความเพื่อการวิพากษ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต : ครูควรจัดประสบการณ์ให้ศิษย์อย่างไร. *วารสารวิชาการ*, ฉบับที่ 1, 79-80
- ชูศรี ต้น พงศ์. (2544). *เรียนรู้เพื่อเป็นครูคุณภาพ*. กรุงเทพฯ : ดวงกมลสมัย
- ธเนศ ขำเกิด. (2541). องค์การแห่งการเรียนรู้. *วารสารวิชาการ*. 1(9), 28.
- นรินทร์ บุญชู. (2552). *การสอนทักษะวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. *การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Skills)*.
<https://www.hcu.ac.th/article/>
- รัตน์ บัวขาว. (2541). หลักสูตรประถมศึกษายุคโลกาภิวัตน์. *วารสารวิชาการ*. ฉบับที่ 1, 8-12.
- รุ่ง แก้วแดง และปรีชา คัมภีรปกรณ. (2541). *การวางแผนด้านบุคลากร, เอกสารการสอนชุดวิชาการวางแผนพัฒนาโรงเรียนหน่วย 1-7*. นนทบุรี:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วารินทร์ สิ้นสูงสุด. (2543). *การประกันคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมบุญสถานศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2542). *แกนหลักแนวความคิดการปฏิรูปกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). *ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- สุภรณ์ สุภาพงศ์. (2545). *การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด*. *วารสารวิชาการ*. 5(8), 31.